

POLITICAL CULTURE OF JAPANESE SOCIETY

This article describes the main types of modern political culture of Japanese society and its carriers. Also focuses attention on some features of political culture in Japan: political behavior and participation, ideology and attitudes to elected officials.

Key words: *political culture, political behavior, political participation, political values, political ideology.*

УДК 321.7 (52)

А. Штевіна,

Чорноморський державний університет імені Петра Могили

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ВЛАДИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІСЛЯВОЄННОЇ ЯПОНІЇ У КОНЦЕПЦІЯХ ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВЦІВ

В другій половині ХХ століття післявоєнна Японія через демократичні перетворення виходить на новий рівень розвитку. Автор ставить за мету розглянути демократизацію влади, громадянського суспільства та політичної системи післявоєнної Японії у концепціях зарубіжних науковців.

Ключові слова: *демократизація, конституційна реформа, «бонсайфікація», японський стиль демократії.*

У зв'язку з поширенням цивілізаційних процесів основна роль належить державам, які займають передове місце на міжнародній арені. Починаючи з середини ХХ століття демократичні перетворення лягали в основу розвитку багатьох держав. В основному, це було зумовлено закінченням Другої світової війни та її наслідками.

Після поразки у Другій світовій війні перед Японією постало завдання трансформації влади враховуючи нові світові процеси. Саме тому автор звертається до еволюції концепцій демократизації Японії післявоєнного періоду. Адже розвиток демократичних процесів на фоні поразки у Другій світовій війні був зумовлений специфікою японського суспільства, яке змогло прийняти демократичні ідеали західного зразка не відмовляючись від власних традицій.

Дослідження концепцій становлення демократії у післявоєнній Японії дає можливість пояснити особливості утворення демократії «японського зразка» при поєднанні західної моделі демократії з традиційними елементами японського суспільства.

Варто зазначити, що витоки демократії почалися в епоху Реставрації Мейдзі, та лягали у поєднанні соціально-економічних та політичних змін, прокламації нової Конституції у 1889 році, створення нових політичних партій та появи демократії Тайсьо у 1912 році [Otaola 2011, 5].

Досліджуючи проблеми та тенденції розвитку післявоєнної Японії науковці аналізували передумови, які впливали на становлення демократичних процесів. Так, наприклад, М. Вільясека наголошував, що після поразки у Другій світовій війні, і як наслідок, політики окупації, трансформація імперіалістської системи Японії в демократію викоринювала феодальну практику Токугава, яка базувалася на ієрархічних та культурних цінностях [Villaseca 2011, 10].

М. Отаола, в свою чергу, розглядав поширення демократії в Японії через політику «нав'язування». Така політика поширювалася шляхом переговорів та за згодою сторін. Даний варіант був можливий, враховуючи попередній демократичний досвід країни. Вчений робить висновок, що при згоді обох сторін та успішному перебігу така політика переставала бути примусовою [Otaola 2011, 5].

Вважається, що політика демократизації мала вплив на трансформацію влади, політичної системи Японії та зміни громадянського суспільства загалом. Так, наприклад, М. Маруяма наголошує, що Японія не була егалітарною, сучасною чи демократичною, а тип мислення суспільства, яке позначається як «безструктурне», поряд з означеними тенденціями, мав вплив на поразку політичної системи. Проте, дослідник наголошував, що основою нової японської демократії став «культурний націоналізм» [Maruyama 1969, 4].

Прийнявши концепцію розвитку, що зберігала традиційні атрибути японської культури, така «демократія» отримала підґрунття для поширення. Влада змістила настрої у суспільстві на розуміння загальнолюдських цінностей, тим самим звернувши увагу на демократичні процеси.

Е. Такемає наголошує, окупаційна політика проводилася Головнокомандуючим союзними окупаційними військами (SCAP) через імператора та урядовців. Хоча, імператор Хірохіто та консервативний уряд не протистояли політиці демократизації та демілітаризації, поєсною вчений, це не значило, що вони повністю її підтримували [Takemaе 2002, 9].

Населення Японії, у своїй більшості, підтримували таку політику, вказує С. Косекі, адже протягом 15 років, починаючи від 1931 р. – агресії проти Манчжурії – країна була виснажена війною. Народ розглядав демократичний розвиток як можливість мирного існування [Koseki 1997, 3].

У 1945 році в період окупації союзницькими військами Сполучені штати Америки цілеспрямовано проводили окупаційну політику, одним із напрямків якої виступала політика демократизації японського суспільства.

Методом керування була обрана «система непрямого управління». Поряд з існуванням національного уряду, основна політична діяльність велася Верховним головнокомандуючим союзницькими військами Генералом Макартуром, і, відповідно, урядом Сполучених Штатів Америки. Кінцева мета окупації США – змінити Японію на мирну націю. В цілях досягнення даної мети, демократизація та демілітаризація мали стати головними інституційними реформами. Адже, наприклад, економічне відновлення не було складовою частиною окупаційної політики [Shinoda 2010, 6].

Таким чином, констатуємо, що демократизація влади, громадянського суспільства та політичної системи післявоєнної Японії розглядається багатьма зарубіжними науковцями.

Так, наприклад, існує концепція «Бонсайфікації» японської демократії. М. Вільясека наголошує, що політична структура країни коливалася протягом історії, рухалася від традиційної феодальної ізоляціоністської системи до недовговічної, відкритої про-

мишовій ері, демократії, перед сходженням до мілітаризму та ксенофобії. Це відбулося за рахунок поєднання швидкої демократизації з соціально-політичним консерватизмом [Villaseca 2011, 10].

Колишня феодальна практика у поєднанні з ієрархічними та культурними цінностями могла б утримати Японію від демократії американського зразка. Тому влада США взяла те, що залишилося від японської урядової структури і демонтувала, прокладаючи шлях швидкому впровадженню реформ.

Проте, під час реалізації структурного перетворення, післявоєнна Японія «бонсай-фікувала» демократію. Тобто, відіклала все, що не відповідало політичній та культурній реальності.

Результатом стало створення нового стилю демократії – «японської демократії «бонсай». М. Вільясека наголошує, що традиційна японська культурна система і демократична система – були несумісними від самого початку через їхні основоположні цінності, одна з них мала поступитися.

Під час асиміляції різноманітних інституцій, формування їх у відповідності до існуючих концепцій політичної легітимності та ієрархії, післявоєнна Японія ефективно створила свій стиль демократії. Американські демократичні ідеали, які Головнокомандуючий союзними окупаційними військами сподівався насадити, були зімітовані, обмежені, а потім скоротилися у відповідності до японської соціально-політичної естетики. Демократія була елементом, який змінився, щоб відповідати Японії, а не навпаки. [Villaseca 2011, 10].

При поширенні політики демократизації шляхом нав'язування ззовні постає питання про успішність такої політики. Загалом, демократія може бути нав'язана іноземною державою, особливо коли ця країна безперечний переможець у війні.

Так, М. Отаола вказує, що насадження демократії є успішним та проникає у суспільство в залежності від двох факторів: наявності сприятливих внутрішніх умов у переможній країні та умов, за яких безпосередньо відбувається нав'язування. Щодо першого фактору, то попередній демократичний досвід Японії створив необхідні передумови. А по-друге, М. Отаола наголошує, що перед Америкою не стояло завдання силового вирішення, тому процес демократизації протікав плавно [Otaola 2011, 5].

При розгляді наступної концепції, відмічаємо, що конституційна реформа у рамках демократизації була предметом дослідження багатьох зарубіжних науковців.

Так, відразу після закінчення Другої світової війни японському уряду було запропоновано створити нову конституцію. Проте, наданий проект – переглянута Конституція Мейзід – був відхилений, через надмірну консервативність [Koseki 1997, 3].

Таким чином, генерал Макартур вирішив, що японський уряд не в змозі розробити сучасну конституцію, тому окупаційному урядові був даний наказ розробити інший проект. В кінцевому рахунку цей проект став фінальним текстом Конституції [Koseki 1997, 3].

Після закінчення Другої світової війни, прийняття нової Конституції, Японія стала сучасною парламентською демократією, обладнаною такими інституційними рамками як суверенітет, дотримання основних прав людини і громадянина (рівність статей, виборче право для жінок та ін.), відмова від війни [Hayashi 2009, 2].

Відмічаємо, що ліберальні Сполучені штати прагнули до провадження ідеалістичної політики в Японії. І саме Конституція стала її кристалізацією. Вона передбачала від-

мову від війни, як суверенного права та повагу прав особистості (проголошена у 1946, вступила в дію у 1947 році). Хоча Конституція була підготовлена головним чином американцями, але затверджена переважно більшістю на референдумі. Вона залишалася незмінною протягом 60 років. Інші закони, включаючи цивільне право та кримінальне законодавство мали бути модифіковані у відповідності до прийняття нової Конституції [Shinoda 2010,6].

Важливим елементом політичної системи Японії залишався імператор, який, хоча і не виступав сувереном, але став «символом єдності держави та народу». Імператор Хірохіто пішов у відставку з поста голови держави. Це стало результатом директиви Макартура, який наголошував, що роль імператора полягає в збереженні внутрішньополітичної стабільності та врівноваженості суспільства [Shinoda 2010,6].

Є підстави вважати, що демократизація «американського типу» в Японії могла бути насаджена легко. Проте, не було зроблено спроб ввести систему в американському стилі. Замість того, лідери окупації розробили модель, яка була ближчою японському досвіду. Фактично, при виборі системи для японського уряду, виокремили ту, яка базувалася на злитті влад, що в результаті призвело до спрямування Японії на шлях централізації, актуальний у середині XIX століття [Stockwin 2008, 8].

Проте, важливо відмітити, що процес демократизації проходив із відхиленням від курсу, наміченого окупаційними військами. В першу чергу, це пояснюється специфікою саме японського суспільства та його багатовікових традицій.

Так, наприклад, охоплюючи демократію, хоча б на поверхні, бюрократія змусила японську політичну систему стати демократичною та зберегти консервативні традиційні структури і механізми, за допомогою яких владу змогли здобути певні групи інтересів [Villaseca 2011, 10].

М. Капріо та Й. Сургіта наголошували, що післявоєнна окупація експериментувала з новими підходами до співпраці з переможеними державами. Залишаючи осторонь ненависть та упередження військового часу, окупаційна адміністрація прагнула змінити Японію та її населення з метою створення «демократичних та представницьких організацій», які б поважали індивідуальні свободи та основні права людини і громадянина [Caprio 2007, 1].

Таким чином, можемо згрупувати концепції зарубіжних науковців за підходами до поширення процесу демократизації: а) концепція «бонсайфікації» японської демократії; б) концепція «нав'язування» демократії; в) концепція демократизації японського суспільства шляхом конституційних перетворень. Проте, автор відмічає, що головною характеристикою демократичних перетворень післявоєнної Японії було створення нового стилю демократії, тобто поєднання традиційних елементів японського суспільства з частково запозиченими західними тенденціями.

Отже, розглянувши концепції політики демократизації післявоєнної Японії, уявляється можливим зробити такі висновки. По-перше, у всіх концепціях прослідковується вагоме значення окупаційної політики на трансформацію японської політичної системи. По-друге, конституційна реформа надала можливість відновлення демократичних традицій, які існували в Японії у XIX столітті.

По-третє, ідея повністю змінити політичний лад у Японії не знайшла свого розвитку, так як на противагу заявленому демократичному курсу була поширена нова концепція власне «японського стилю демократії».

Узагальнюючи, відмічаємо, що японське суспільство характеризувалося традиційними цінностями, які, при поєднанні з західними демократичними ідеалами створили основу для побудови оновленої політичної системи. Демократичні перетворення дали змогу країні, після поразки у Другій світовій війні не лише зберегти свої власні традиції, а і стрімко вийти на новий політичний та економічний рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Caprio M. *The U.S. occupation of Japan – innovation, continuity and compromise* / Caprio. M., Sugita Y. *Democracy in occupied Japan: The U.S. occupation and Japanese politics and society.* – USA and Canada: Routledge. Taylor & Francis e-Library. – 2007;
2. Hayashi Y. *Transformation of the Civil Society of Japan and Direct Democracy* / Y. Hayashi // *Global Forum on Modern Direct Democracy.* – Seoul. – 2009, Koseki S. *The Birth of Japan's Postwar Constitution* / S. Koseki. - Westview Press. – 1997;
3. Maruyama M. *Thought and Behavior in Modern Japanese Politics* / M. Maruyama. - Oxford University Press. – 1969;
4. Otaola M. *The imposition of democracy: Japan after World War II* / M. Otaola // *Razon Y Palabra. Primera Revista Electronica en America Latina Especializada en Comunicacion.* – 2011. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.razonypalabra.org.mx;
5. Shinoda H. *Modernization and Post-War reconstruction of Japan* / H. Shinoda. – Hiroshima Peacebuilders Center. – 2010;
6. Sims R. *Japanese Political History since the Meiji Renovation, 1868-2000* / R. Sims. - Malaysia: Hurst. – 2001;
7. Stockwin J.A.A. *Governing Japan: Divided Politics in a Resurgent Economy* / J.A.A. Stockwin. - Australia: Blackwell. – 2008;
8. Takemae E. *Inside GHQ: The Allied Occupation of Japan and Its Legacy* / E. Takemae. - Continuum. – 2002;
9. Villaseca M. *Bonsai Democracy: looking into the evolution of Japan's Government* / M. Villaseca. - Jackson School Journal of International Studies: Volume 1, Number 2 – 2011.

А. Штевина,

Черноморский государственный университет имени Петра Могилы

ДЕМОКРАТИЗАЦИЯ ВЛАСТИ И ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА ПОСЛЕВОЕННОЙ ЯПОНИИ В КОНЦЕПЦИЯХ ЗАРУБЕЖНЫХ УЧЕНЫХ

Во второй половине XX века послевоенная Япония посредством демократических преобразований выходит на новый уровень развития. В данной статье исследуется демократизация власти, гражданского общества и политической системы Японии в концепциях зарубежных исследователей.

Ключевые слова: демократизация, конституционная реформа, «бонсайфикация», японский стиль демократии.

**DEMOCRATIZATION *OF POWER* AND CIVIL SOCIETY
IN POST-WAR JAPAN CONCEPTS OF FOREIGN SCIENTISTS**

At the middle of the XX century the Post-War Japan thought the democratic changes begins the new wave of its development. The article examines the democratization of power, civil society and political system in the conceptions of foreign scientists.

Key words: *democratization, constitutional reform, “bonsification”, Japanese style of democracy.*